

РЕЗЮМЕ

Бабьюк Оксана. Профессиональная компетентность переводчика: модель и пути её реализации в процессе подготовки в вузе.

Статья посвящена анализу структуры переводческой компетентности, обоснованию ее модели и изучению путей ее реализации. Определены и проанализированы следующие компоненты, которыми необходимо овладеть будущим переводчикам с целью достижения эффективной подготовки: лингвистическая компетентность, межкультурная компетентность, предметная (тематическая) компетентность, инструментальная компетентность, психофизиологическая компетентность, межличностная компетентность, стратегическая компетентность, саморефлексивная компетентность. Определены возможности реализации предложенной модели.

Ключевые слова: переводческая компетентность, модель, лингвистическая компетентность, межкультурная компетентность, предметная (тематическая) компетентность, инструментальная компетентность, психофизиологическая компетентность, межличностная компетентность, стратегическая компетентность, рефлексивная компетентность.

УДК 378.046-021.68:796:337

Олександр Верітов

Запорізький національний університет

ORCID ID 0000-0002-3793-3010

DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/081-095

КОНСТРУЮВАННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Метою статті є розроблення факторно-критеріальної моделі оцінювання рівня підприємницької культури майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту на основі відбору та структурування її складових. Для досягнення мети застосовувалися такі методи дослідження: аналіз і синтез, системний підхід, кваліметричний підхід, метод експертних оцінок. Розроблено факторно-критеріальну модель підприємницької культури, яка включає сім компонентів, кожен із яких складається з п'яти елементів. Застосування моделі дозволяє визначити рівень підприємницької культури з урахуванням вагомості кожного з її компонентів та елементів. Практична цінність запропонованого діагностичного інструменту полягає в можливості виявлення найбільш проблемних параметрів підприємницької культури здобувачів вищої освіти та коригування форм і методів організації освітнього процесу.

Ключові слова: підприємницька культура, факторно-критеріальна модель, компонент, елемент, кваліметричний підхід, коефіцієнт вагомості, бальна оцінка, зважена оцінка.

Постановка проблеми. Від особистих якостей підприємця, його ділової культури, професіоналізму, уміння гідно представляти свій бізнес значною мірою залежить успіх підприємницької діяльності. Практична цінність відбору та структурування складових підприємницької культури здобувачів вищої освіти полягає, передусім, у розробленні дієвого інструменту її оцінювання з метою подальшого використання результатів такої оцінки для обґрунтування та науково-методичного забезпечення системи формування підприємницької культури студентів. Суттєвим аспектом цього процесу вважаємо побудову ієрархічного взаємозв'язку між окремими елементами підприємницької культури, який повинен мати відповідний вимірювальний інструментарій.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемним питанням розробки діагностичного інструментарію на основі кваліметричного підходу присвячено чисельні праці вітчизняних науковців. Серед таких питань слід зазначити: розроблення методики діагностики рівня професійної готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до організації діяльності ДЮСШ (Перепльотчиков, 2010), обґрунтування розробки моделей фахової компетентності керівника закладу вищої освіти й визначення можливості її розвитку із застосуванням кваліметричного інструментарію (Єльнікова, 2010), визначення шляхів оптимізації контрольно-аналітичної діяльності керівника навчального закладу за умови використання кваліметричного підходу до оцінювання навчально-виховної діяльності та її результатів (Григораш, 2014), розкриття ролі факторно-критеріальних моделей як цілісного уявлення процесу управління через системи взаємопов'язаних складників (Мартинець, 2019). Однак, з огляду на незадовільну готовність випускників вишів до здійснення підприємницької діяльності, вважаємо, що існує певна потреба в розробленні інструменту оцінювання рівня підприємницької культури здобувачів вищої освіти з метою подальшого використання результатів цієї оцінки для вдосконалення науково-методичного забезпечення освітнього процесу.

Мета статті – розробити факторно-критеріальну модель оцінювання рівня підприємницької культури майбутніх бакалаврів із фізичної культури і спорту на основі відбору та структурування її складових.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети застосовувалися такі загальнонаукові та специфічні методи дослідження: аналіз і синтез – для визначення складових компонентів підприємницької культури; системний підхід – для об'єднання визначених компонентів підприємницької культури в єдину теоретичну

картину, що дає змогу виявити її сутність як цілісної системи; кваліметричний підхід – для кількісного опису кожного елементу підприємницької культури з урахуванням внеску кожного з них у загальну оцінку її рівня; метод експертних оцінок – для визначення структурних елементів кожного з компонентів підприємницької культури та їх вагових коефіцієнтів.

Виклад основного матеріалу. Для математичного вимірювання рівня підприємницької культури достатньо зручним є кваліметричний підхід, який дозволяє розглядати об'єкт як систему, оцінюючи його в цілому та як сукупність взаємопов'язаних складових. У факторно-критеріальній моделі виокремлюються фактори (компоненти), що описують основні якості об'єкта, та критерії (елементи), що конкретизують та деталізують кожен із факторів.

Важливим етапом використання кваліметричного підходу є визначення вагомості (значущості) кожного компоненту та елементу розробленої факторно-критеріальної моделі з метою урахування різного внеску кожного з них у загальну оцінку підприємницької культури. Для цього може бути створена експертна група (експертами вважаються спеціалісти, які визнані професіоналами в певній галузі). У нашому дослідженні в якості думок експертів використано результати наукових пошуків вітчизняних та іноземних учених у сферах психології, соціології, економіки, управління, педагогіки, а також думки фахівців, які працюють у галузі фізичної культури і спорту. Коефіцієнти вагомості визначалися в межах 0-1, що дозволяє орієнтуватися на класичну (в системі ECTS) шкалу оцінювання.

Найбільш раціональним підходом до структуризації підприємницької культури, на нашу думку, є модель Х. Магомедової, яка виокремлює економічний, соціальний, психологічний етичний та педагогічний її компоненти (Магомедова, 2007, с. 95). При цьому ми доповнили цей перелік управлінською та інформаційно-комунікаційною складовими (рис. 1).

Основоположними складовими підприємницької культури, на наш погляд, є психологічний та етичний компоненти, оскільки застосування знань та навичок залежить від психічних властивостей особистості та системи норм її моральної поведінки. Використовуючи напрацювання вітчизняних і іноземних науковців у галузі психології (Казміренко та ін., 2015, с. 59; Калюжний, 2004, с. 31; Сорокотягін та Сорокотягіна, 2015, с. 101; Грищенко, 2013, с. 47), у якості складових психологічного компоненту підприємницької культури майбутніх бакалаврів із фізичної культури і

спорту можна зазначити: потреби й мотиви, силу волі та наполегливість, рішучість і сміливість, діловитість та ініціативність, а також організованість.

Найбільш поширеними мотивами до здійснення підприємницької діяльності є бажання: мати свободу у вирішенні життєвих питань, бути незалежною людиною, створювати щось нове, отримати визнання в суспільстві, реалізувати свої можливості. Вольове регулювання поведінки виявляється в оптимальній мобілізації особистості, певному режимі активності та її реалізації в чітко визначеному напрямі.

Примітка: складено автором на основі (Магамедова, 2007)

Рис. 1. Основні складові підприємницької культури

Базовими або первинними вольовими якостями особистості, що визначають більшість поведінкових актів, є: сила волі – ступінь необхідного вольового зусилля для досягнення мети, наполегливість – уміння людини мобілізувати свої можливості для тривалого подолання труднощів, витримка – уміння гальмувати дії та відчуття, що заважають здійсненню ухваленого рішення (Грищенко, 2013, с. 47). Рішучість і сміливість належать до вторинних вольових якостей та передбачають уміння приймати й

запроваджувати в життя швидкі та обґрунтовані рішення, уміння подолати страх і йти на виправданий ризик задля досягнення мети.

Сучасні вітчизняні та іноземні вчені в галузі психології (Блоштейн та ін., 2000; Вознюк, 2014; Карамушка та Філь, 2004; Столяренко та Амаглобелі, 2015) розглядають феномен діловитості з точки зору професіоналізму й фахової майстерності суб'єкта в будь-якій сфері діяльності. Діловитість, на їхню думку, поєднує професійні компетенції та психохарактерологічні особливості суб'єкта праці, такі як здатність до самовладання, стресостійкість та волеві зусилля. Характерними рисами ділової людини є здатність аналізувати причини, наслідки та результати своїх дій, висока інформаційна культура, володіння комп'ютерними технологіями, самостійність у прийнятті рішень або ініціативність.

Відповідно до тлумачного словника сучасної мови, організованість інтерпретується як належне впорядкування, планомірне спрямування на що-небудь, уміння діяти чітко, злагоджено, дисципліновано. Організованість індивіда передбачає дотримання ним певного порядку, що сприяє успіху діяльності, планування й розумне чергування певних дій, раціональний розподіл часу, уміння вносити в свою діяльність певну організацію при зміні обставин.

Етичний компонент підприємницької культури особистості є результатом впливу на неї загальноприйнятої системи норм моральної поведінки, усталених обов'язків по відношенню до інших людей та суспільства в цілому. Підприємницька етика передбачає дотримання зобов'язань, моральну відповідальність за невиконання чинних правових норм, дотримання правил ділового партнерства та етикету (переговори, зовнішній вигляд, мова). Серед складових етичного компоненту підприємницької культури майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту нами виокремлено: правдивість, принциповість, обов'язковість, дотримання прав інших людей та сумління.

Уміння добровільно брати на себе обов'язки й виконувати їх є, на наш погляд, найбільш ваговою складовою етичного компоненту підприємницької культури, оскільки підприємницька діяльність, спрямована на задоволення потреб ринку, конкретних споживачів, суспільства і держави, супроводжується вкладанням значної кількості договорів, контрактів, угод, невиконання положень яких призводить до матеріальних і репутаційних втрат. Позитивна репутація підприємця є основою створення його бренду, що наразі є вельми актуальним завданням будь-якого успішного бізнесу.

Кожен із наступних п'яти компонентів підприємницької культури здобувачів вищої освіти, а саме: економічний, управлінський, інформаційно-комунікаційний, соціальний і андрагогічний, передбачають наявність контекстних знань, умінь та навичок здійснення підприємницької діяльності, тобто складають групу когнітивних складових підприємницької культури, формування яких, на відміну від емоційних та інтенціональних складових, повинно бути в центрі уваги підприємницької освіти.

Опрацювання наукових робіт фахівців у галузі економіки дозволило виокремити такі складові економічного компоненту підприємницької культури: розуміння сутності законів ринку, обізнаність щодо моделей оподаткування, розуміння сутності ефективності підприємницької діяльності, необхідності застосування маркетингових технологій та критеріїв високого рівня професіоналізму. Зазначені складові мають різний вплив на формування культури підприємницької діяльності в галузі надання фізично-оздоровчих послуг. Так, на думку підприємців-практиків, найбільш впливовим чинником є володіння виробничими технологіями, що передбачає використання та пропагування різних видів та форм рухової активності для ведення здорового способу життя; здатність оперувати професійною термінологією, використовувати комунікативні засоби рідної та іноземної мов; здатність нести відповідальність за життя та здоров'я людини, розраховувати фізичне навантаження; здатність використовувати спортивні споруди, спеціальне обладнання та інвентар; здатність використовувати базові знання з теорії і методики фізичного виховання та спортивної підготовки.

Управлінські знання й навички, якими повинен володіти підприємець, що здійснює господарську діяльність у будь-якій галузі, доволі численні й різноманітні. Якщо зосередити увагу на тих із них, що потрібні підприємцю-початківцю, який започатковує свій бізнес у формі самозайнятості або фізичної особи-підприємця, то серед елементів управлінського компоненту підприємницької культури доцільно виокремити: орієнтування у процесах започаткування бізнесу, розуміння сутності процесів організаційного проектування, розуміння місця і ролі стратегічного планування в підприємницькій діяльності, розуміння доцільності застосування певних технологій прийняття рішень та самоменеджменту.

Аналіз наукових публікацій щодо формування інформаційно-комунікаційних навичок підприємців, які здійснюють господарську діяльність у галузі надання послуг, дозволив виокремити серед

інформаційно-комунікаційного компоненту підприємницької культури такі складові: медіа та інформаційну грамотність (уміння швидко й ефективно знаходити інформацію, критично, творчо та компетентно її оцінювати й використовувати для виконання певних завдань діяльності; розуміння принципів побудови медіа повідомлень, доцільного застосування інструментів та характеристик медіа повідомлень з огляду на умови й цілі їх створення), володіння інформаційними технологіями (прикладними додатками загального призначення та функціональними інформаційними технологіями), інформаційне забезпечення брендінгу (поширення бренду через засоби масової комунікації), обізнаність щодо основних засобів маркетингових комунікацій у спортивно-оздоровчій діяльності (пропаганда, агітація, реклама, зв'язки з громадськістю, пабліситі, спонсорство, лобіювання, особистий продаж, стимулювання збуту) та розуміння необхідності захисту інформації.

Серед найбільш вагомих складових елементів соціального компоненту підприємницької культури ми обрали: розуміння сутності соціальної відповідальності (свідома й добровільна участь підприємств у вирішенні соціальних проблем суспільства), поведження в конфліктних ситуаціях (суперництво, пристосування, компроміс, уникнення, співпраця (Томас, 1974)), розвиток комунікативних навичок (здатність швидко знаходити найсприятливіший тон і потрібну форму спілкування), переконання щодо соціальної ролі підприємця (сукупності соціальних властивостей, очікувань, зобов'язань та конкретної соціальної позиції) та рівень нормативної саморегуляції (упорядкування підприємницької діяльності відповідно до загальновстановлених правил та еталонів поведінки).

Відповідно до моделі участі бізнесу у вирішенні соціально-економічних проблем, розроблену В. Сперанським (Сперанський, 2009, с. 243), усі підприємства, незалежно від масштабу діяльності, повинні нести свідому соціальну відповідальність базового та нормативного рівнів, тобто використовувати свої ресурси для отримання прибутку, брати участь у відкритій та вільній конкуренції, забезпечувати виробництво якісних товарів і послуг, дотримуватися вимог податкового законодавства, продукувати новітні технології, створювати робочі місця, забезпечувати гідні умови праці та її оплати, дотримуватись екологічних норм та брати участь у вирішенні значущих соціально-економічних проблем суспільства відповідно до напрямів своєї діяльності. Розуміння сутності соціальної відповідальності малого бізнесу майбутніми бакалаврами з фізичної культури і спорту вважаємо

достатнім для оцінювання цього елементу соціальної складової підприємницької культури.

На думку І. Кона, соціальна роль – це нормативно схвалений спосіб поведінки, очікуваний від кожного, хто має певну позицію (Кон, 1967). Сутність соціальної ролі Б. Ананьєв розкриває як деякі стереотипні вимоги до особистості з боку групи, які не залежать від її свідомості й поведінки (Ананьєв, 2001). Отже, головною функцією соціальної ролі є передбачення реакції оточення на свої дії.

Соціальна роль як соціальна функція особистості формується залежно від її статусу в суспільстві відповідно до певних уявлень людей. Роль окреслює сукупність цінностей, майстерності (здібностей, знань, умінь, навичок), повноважень (прав і обов'язків) під час здійснення певної соціальної діяльності. Роль стає особистісною характеристикою, коли людина відчуває рольову ідентичність. Тому визначення уявлень майбутніх бакалаврів із фізичної культури і спорту стосовно соціальної ролі підприємця вважаємо найбільш вагомим чинником формування їх підприємницької культури.

Нормативне регулювання, у першу чергу, стосується сфери суспільної свідомості та ґрунтується на чинній у суспільстві системі цінностей. Сприйняття системи правових норм є індивідуальним для кожної особистості, що обумовлює формування образу системи права, відповідного життєвому досвіду людини, набутим знанням та характеру її взаємовідносин із системою правових норм. При цьому власний досвід взаємодії із системою права може викликати та закріплювати різні емоції, що згодом надає образу права позитивне, негативне чи нейтральне емоційне забарвлення. Саме сформоване у правовій психіці особистості емоційне сприйняття системи права впливає певним чином на поведінку людини в нормативних ситуаціях. Проявом високої підприємницької культури майбутніх бакалаврів із фізичної культури і спорту вважаємо дотримання норм права в будь-яких ситуаціях.

Узагальнення думок фахівців-практиків дозволило виокремити такі складові андрагогічного компоненту підприємницької культури: дидактично-організаторські здібності (уміння забезпечувати ефективне проведення тренувальних занять, організовувати й контролювати навчально-тренувальний процес, відпочинок, відновлення та спортивне зростання споживачів фізкультурно-оздоровчих послуг); педагогічну техніку (сукупність раціональних засобів, умінь та особливостей поведінки тренера, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним

методів і прийомів навчально-тренувальної діяльності відповідно до мети, об'єктивних та суб'єктивних передумов); педагогічний оптимізм (гуманізм, толерантність, творче мислення, співчуття, радісне сприйняття успіхів кожного клієнта); зацікавленість в успіхах клієнтів (урахування індивідуальних особливостей і побажань клієнтів) та креативність (прагнення вийти за межі усталених стереотипів, норм, установок, створити нові продукти і способи діяльності, застосовувати інноваційні спортивні технології).

Отже, факторно-критеріальна модель уключає сім компонентів, кожен із яких складається з п'яти елементів (табл. 1). Найбільш вагомими компонентами підприємницької культури на основі експертних оцінок визначено психологічний та етичний (вагові коефіцієнти дорівнюють 0,2). Інші п'ять компонентів, на нашу думку, мають однаковий вплив на формування рівня підприємницької культури (вагові коефіцієнти дорівнюють 0,12).

Таблиця 1

Розподіл вагових коефіцієнтів між компонентами та елементами підприємницької культури

Компоненти	Ваговий коефіцієнт	Складові елементи	Ваговий коефіцієнт
Психологічний	0,20	Потреби та мотиви	0,30
		Сила волі та наполегливість	0,20
		Рішучість і сміливість	0,10
		Діловитість, ініціативність	0,25
		Організованість	0,15
		Разом	1,00
Етичний	0,20	Принциповість	0,10
		Обов'язковість	0,30
		Дотримання прав інших людей	0,25
		Сумління	0,15
		Правдивість	0,20
		Разом	1,00
Економічний	0,12	Розуміння сутності законів ринку	0,10
		Обізнаність щодо моделей оподаткування	0,15
		Розуміння сутності ефективності підприємницької діяльності	0,25
		Розуміння необхідності застосування маркетингових технологій	0,20
		Розуміння критеріїв високого рівня професіоналізму	0,30
		Разом	1,00

Управлінський	0,12	Орієнтування у процесах започаткування бізнесу	0,15
		Розуміння сутності процесів організаційного проектування	0,25
		Розуміння місця і ролі стратегічного планування в підприємницькій діяльності	0,30
		Розуміння умов застосування різних технологій прийняття управлінських рішень	0,20
		Розуміння доцільності застосування тайм-менеджменту	0,10
		Разом	1,00
Інформаційно-комунікаційний	0,12	Медіа та інформаційна грамотність	0,20
		Володіння інформаційними технологіями	0,15
		Інформаційне забезпечення брендінгу	0,30
		Обізнаність щодо основних засобів маркетингових комунікацій у спортивно-оздоровчій діяльності	0,25
		Розуміння необхідності захисту інформації	0,10
		Разом	1,00
Соціальний	0,12	Розуміння сутності соціальної відповідальності	0,10
		Поводження в конфліктних ситуаціях	0,20
		Розвиток комунікативних навичок	0,15
		Переконання щодо соціальної ролі підприємця	0,30
		Рівень нормативної саморегуляції	0,25
		Разом	1,00
Андрагогічний	0,12	Дидактично-організаторські здібності	0,30
		Педагогічна техніка	0,25
		Педагогічний оптимізм	0,20
		Перцептивні здібності	0,15
		Креативність	0,10
		Разом	1,00
Разом	1,0		

Примітка: розроблено автором

Для оцінювання рівня підприємницької культури майбутніх бакалаврів з фізичної культури і спорту нами розроблено текст опитувальника, який складається з 35 питань – по одному питанню на кожен елемент факторно-критеріальної моделі. Усі тестові питання складено в закритій формі, тобто респонденту необхідно обрати один із наведених варіантів відповідей. Кожному варіанту відповіді присвоєно бальну оцінку в інтервалі від одного до п'яти балів, що відповідає певному рівню підприємницької культури: 1 бал –

незадовільний рівень; 2 бали – низький; 3 бали – задовільний; 4 бали – достатній; 5 балів – високий.

Зважена оцінка кожного компонента визначається як сума добутків оцінок по кожному елементу й відповідних коефіцієнтів вагомості:

$$K_n = \sum_{n=1}^N E_n \times K_{\text{ваг},e},$$

де K_n – зважена оцінка n -ого компоненту, бали; E_n – бальна оцінка n -ого елементу відповідно до обраної відповіді, бали; $K_{\text{ваг},e}$ – ваговий коефіцієнт n -ого елементу, ч. од.

Оцінка рівня підприємницької культури може бути визначена як сума добутків зважених оцінок компонентів та їх коефіцієнтів вагомості:

$$PK = \sum_{n=1}^N K_n \times K_{\text{ваг},k},$$

де PK – оцінка рівня підприємницької культури, бали; K_n – зважена оцінка n -ого компоненту, бали; $K_{\text{ваг},k}$ – ваговий коефіцієнт n -ого компоненту, ч. од.

Опитувальник валідизований в умовах ЗВО. Зокрема, для встановлення його валідності проведено такі процедури: оцінювання ефективності використання окремих пунктів кожної зі шкал; оцінювання внутрішньої узгодженості кожної окремої шкали; оцінювання дискримінативності шкал; встановлення тест-ретестової надійності шкал.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, у процесі відбору й структурування підприємницької культури майбутніх бакалаврів із фізичної культури та спорту виокремлено сім основних її компонентів (психологічний, етичний, економічний, управлінський, інформаційно-комунікаційний, соціальний та педагогічний). Для конкретизації кожного компоненту обрано по п'ять елементів (складових), що мають різний за вагою вплив на формування рівня підприємницької культури. На основі кваліметричного підходу розроблено факторно-критеріальну модель, застосування якої дозволяє визначити рівень підприємницької культури з урахуванням вагомості кожного з семи компонентів та елементів, що складають певний компонент. З метою здійснення аналізу стану сформованості підприємницької культури випускників факультетів фізичного виховання та спорту на основі факторно-критеріальної моделі розроблено текст опитувальника, відповіді на питання якого відповідають певному рівню підприємницької культури за п'ятибальною шкалою. Запропонований

діагностичний інструмент дозволить не тільки оцінити загальний рівень підприємницької культури респондентів, а й виявити найбільш проблемні її параметри, що в подальшому може бути використано для розроблення структурно-функціональної моделі формування підприємницької культури та змісту науково-методичного забезпечення її формування.

ЛІТЕРАТУРА

- Ананьев, Б. Г. (2001). *Человек как предмет познания*. Санкт-Петербург: Питер (Ananiev, B. H. (2001). *Man as a subject of cognition*. Saint Petersburg: Piter).
- Блоштейн, Е. А., Линчевский, Э. Э., Симонов, Р. А. (2000). *Этика и психология книготоргового предпринимательства*. Москва: Центр дистанционного образования МГУП (Bloshtein, E. A., Linchevskii, E. E., Simonov, R. A. (2000). *Ethics and psychology of bookselling entrepreneurship*. Moscow: Center for Distance Education MGUP).
- Великий тлумачний словник сучасної мови. Режим доступу: <https://slovnnyk.me/dict/vts/опранізований>. (*Large explanatory dictionary of modern language*. Retrieved from: <https://slovnnyk.me/dict/vts/organized>).
- Вознюк, О. В. (2014). Загальний рівень сформованості психологічної готовності керівників освітніх організацій до управління педагогічними працівниками. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 3, 127-133 (Vozniuk, O. V. (2014). The general level of formation of psychological readiness of heads of educational organizations to management of pedagogical workers. *Pedagogical process: theory and practice*, 3, 127-133).
- Григораш, В. В. (2014). Кваліметричний підхід до експертного оцінювання навчально-виховного процесу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 34 (87), 140-146 (Hryhorash, V. V. (2014). Qualimetric approach to expert evaluation of the educational process. *Pedagogy of creative personality formation in higher and general secondary schools*, 34 (87), 140-146).
- Грищенко, М. В. (2013). Індивідуально-психологічні особливості особистості як підстава для вибору ризиконебезпечної професії. *Актуальні проблеми психології*, 7, 34, 39-49 (Hryshchenko, M. V. (2013). Individual-psychological features of personality as a basis for choosing a risky profession. *Current issues of psychology*, 7, 34, 39-49).
- Ельникова, Г. В. (2010). Компетентнісний підхід до моделювання професійної діяльності керівника вищого навчального закладу. *Теорія та методика управління освітою*, 4. Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/4/10elneel.pdf> (Yelnykova, H. V. (2010). Competence approach to modeling the professional activity of the head of a higher education institution. *Theory and methods of education management*, 4. Retrieved from: <http://tme.umo.edu.ua/docs/4/10elneel.pdf>).
- Казміренко, Л. І., Кудерміна, О. І., Мойсєєва, О. Є. (2015). *Психологія*. Режим доступу: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/up/pidrych_psuxologiya.pdf.

- (Kazmirenko, L. I., Kuderman, O. I., Moiseeva, O. E. (2015). *Psychology*. Retrieved from: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/up/pidrych_psuxologiya.pdf).
- Калюжный, А. С. (2004). *Психология личности военнослужащего*. Нижний Новгород: НГТУ (Kaliuzhnyi, A. S. (2004). *The psychology of a soldier's personality*. Nizhnii Novgorod: NSTU).
- Карамушка, Л. М., Філь, О. А. (2004). *Формування конкурентоздатної команди сучасної організації*. Київ: Міленіум (Karamushka, L. M., Phil, O. A. (2004). *Formation of a competitive team of a modern organization*. Kyiv: Millennium).
- Кон, И. С. (1967). *Социология личности*. Москва: Издательство политической литературы (Cohn, I. S. (1967). *Sociology of personality*. Moscow: Publishing house of political literature).
- Магомедова, Х. Н. (2007). Формирование предпринимательской культуры студентов. *Педагогика*, 8, 94-96 (Magomedova, H. N. (2007). Formation of the entrepreneurial culture of students. *Pedagogy*, 8, 94-96).
- Мартинець, Л. А. (2019). Факторно-критеріальна модель як основа оцінювання параметрів управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 65, 1, 53-56 (Martynets, L. A. (2019). Factor-criterion model as a basis for assessing the parameters of management of the educational environment of professional development of teachers. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, 65, 1, 53-56).
- Переplotчиков, Д. О. (2010). Методика діагностики рівня професійної готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до організації діяльності ДЮСШ. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 3, 63-66 (Pereplotchikov, D. O. (2010). Methods for diagnosing the level of professional readiness of future specialists in physical education and sports to organize the activities of CYSS. *Pedagogy, Psychology and Medical and Biological Problems of Physical Education and Sports*, 3, 63-66).
- Сорокотягин, И. Н., Сорокотягина, Д. А. (2015). *Юридическая психология*. Москва: Юрайт (Sorokotiagin, I. N., Sorokotiagina, D. A. (2015). *Legal psychology*. Moscow: Yurayt).
- Сперанский, В. И. (2009). Социальная ответственность бизнеса: сущность и особенности проявления. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, 44, 235-248 (Speranskii, V. I. (2009). Social responsibility of business: essence and features of manifestation. *Visnik of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 44, 235-248).
- Столяренко, А. М., Амаглобели, Н. Д. (2015). *Психология менеджмента*. Москва: ЮНИТИ-ДАНА (Stoliarenko, A. M., Amaglobeli, N. D. (2015). *Management psychology*. Moscow: UNITY-DANA).
- Thomas, K. W., Kilmann, R. H. (1974). *Thomas-Kilman conflict mode instrument*. Tuxedo, NY: XICOM.

РЕЗЮМЕ

Веритов Александр. Конструирование диагностического инструментария для оценки уровня предпринимательской культуры студентов.

Целью статьи является разработка факторно-критериальной модели для оценки уровня предпринимательской культуры будущих бакалавров физической культуры и спорта на основе отбора и структурирования ее составляющих. Для достижения цели применялись следующие методы исследования: анализ и синтез, системный подход, квалиметрический подход, метод экспертных оценок. Предложенная факторно-критериальная модель предпринимательской культуры включает семь компонентов, каждый из которых состоит из пяти элементов. Применение модели позволяет определить уровень предпринимательской культуры с учетом весомости каждого из ее компонентов и элементов. Практическая ценность предложенного диагностического инструмента состоит в возможности выявления наиболее проблемных параметров предпринимательской культуры студентов и корректировки на этой основе форм и методов организации образовательного процесса.

Ключевые слова: предпринимательская культура, факторно-критериальная модель, компонент, элемент, квалиметрический подход, весовой коэффициент, балльная оценка, взвешенная оценка.

SUMMARY

Veritov Alexander. Designing diagnostic tools for assessing the level of entrepreneurial culture of higher education applicants.

The aim of the article is to develop a factor-criterion model for assessing the level of entrepreneurial culture of future bachelors in physical culture and sports based on the selection and structuring of its components. To achieve this goal, the following research methods were used: analysis and synthesis – to determine the components of entrepreneurial culture; systems approach – to combine certain components of entrepreneurial culture into a single theoretical picture, which allows to identify its essence as a holistic system; qualimetric approach – for a quantitative description of each element of business culture, taking into account the contribution of each of them in the overall assessment of its level; method of expert evaluation – to determine the weights of each of the components and elements of business culture. In the process of selection and structuring of entrepreneurial culture of future bachelors in physical culture and sports, seven main components are identified (psychological, ethical, economic, managerial, information and communication, social and pedagogical). To specify each component, five elements are selected, which have different weights on the formation of the level of entrepreneurial culture. Based on the qualimetric approach, a factor-criterion model has been developed, the application of which allows to determine the level of business culture taking into account the importance of each of the seven components and elements that make up a particular component. The degree of influence of components and elements on the general level of entrepreneurial culture was determined on the basis of expert opinions, the source of which was the results of scientific research of domestic and foreign scientists in psychology, sociology, economics, management, pedagogy, and experts working in physical culture and sports. In order to analyze the state of formation

of entrepreneurial culture of graduates of the faculties of physical education and sports on the basis of the factor-criterion model developed a textbook, the answers to which correspond to a certain level of entrepreneurial culture on a five-point scale. The proposed diagnostic tool will not only assess the general level of entrepreneurial culture of respondents, but also identify the most problematic parameters, which can be further used to develop a structural and functional model of entrepreneurial culture and the content of scientific and methodological support of the educational process.

Key words: *business culture, factor-criterion model, component, element, qualimetric approach, weighting factor, point evaluation, weighted evaluation.*

УДК 378:004.45:0.04.91

Сергій Воскобойников

Національна академія Служби Безпеки України

ORCID ID 0000-0002-5863-5880

Олег Решетніков

Національна академія Служби Безпеки України

ORCID ID 0000-0002-3792-4640

DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/095-106

ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО УПРАВЛІННЯ ІНЦИДЕНТАМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті здійснено теоретичний аналіз, узагальнено результати дослідження проблеми організації підготовки фахівців управління інцидентами інформаційної та кібербезпеки. Для забезпечення якісного освітнього процесу формування професійної компетентності з управління інцидентами інформаційної та кібернетичної безпеки здійснено обґрунтування, проєктування й розробку навчально-методичного комплексу «Управління інцидентами інформаційної і кібернетичної безпеки». Для педагогічного супроводу формування компетентності управління інцидентами як складові НМК розроблено методичні рекомендації до виконання задач кейсів модельних ситуацій із моніторингу інцидентів інформаційної та кібернетичної безпеки; навчально-інформаційну платформу для віддаленого доступу для проведення семінарських занять у режимі вебінарів, онлайн-конференцій за розділами навчального модулю; методичні рекомендації до виконання лабораторних та самостійних робіт і виконання індивідуальних творчих завдань, проєктування, моделювання тощо.

Ключові слова: *інформаційна безпека, кібербезпека, освітній процес, формування компетентності управління інцидентами інформаційної та кібернетичної безпеки, навчально-методичний комплекс.*

Постановка проблеми. В умовах інформаційного суспільства реалізація будь-яких процесів неможлива без інформаційного